

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 418

Gospodarka przestrzenna

Aktualne aspekty polityki

społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Contemporary Problems of Socio-economic
and Spatial Policy

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-563-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Krzysztof Balcerek, Robert Masztalski: Ocena ruchu inwestycyjnego na obszarach oddziaływania dużego miasta na przykładzie wydanych w gminie Długołęka pozwoleń na budowę i decyzji o warunkach zabudowy / Assessment of investment dynamics on the city's impact area on the example of building permits in gmina Długołęka and conditions of building development	11
Bartosz Bartosiewicz: Polityka rozwoju lokalnego w kurczących się małych miastach / Local development policy in shrinking small towns.....	22
Magdalena Belof: Wrocławski obszar metropolitalny jako laboratorium planowania w obszarach funkcjonalnych / Wrocław metropolitan area as a laboratory of planning for functional areas	32
Henryk Brandenburg, Katarzyna Ficek-Wojciuch, Marek Magdoń, Przemysław Sekuła: Interesariusze projektów publicznych – sukces projektu publicznego w ujęciu specjalistów od zarządzania projektami / Public projects' stakeholders – success of public project according to the project management specialists	41
Marcin Feltynowski: Unsustainable spatial planning – the example of communities of the central region / Niezrównoważone planowanie przestrzenne – przykład gmin regionu centralnego	52
Zbigniew Forycki: Metody pomiaru efektywności projektów innowacyjnych / Methods in assessment of the efficiency of innovative projects.....	61
Anna Golejewska, Dorota Czyżewska: Smart specialisation in the regions of eastern Poland – case study / Inteligentne specjalizacje w województwach Polski Wschodniej – studium przypadku	69
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Klaster Polski Radon elementem innowacyjnej współpracy na rzecz rozwoju turystyki uzdrowiskowej w województwie dolnośląskim / Polish Cluster Radon as the element of innovative cooperation for the development of SPA tourism in Lower Silesia region	78
Ewa Gralik-Żmudzińska: Przekształcenie samodzielnego publicznego zespołu opieki zdrowotnej jako proces decyzyjny organów powiatu jeleniogórskiego / Conversion of a public, independent health care complex as a decision-making process of Jelenia Góra district's authorities.....	88
Arkadiusz Halama: Ocena wartości rekreacyjnej zbiornika „Wilkówka” / Assessment of the recreational value of water reservoir „Wilkówka”	99

Maria Heldak: Zasady nabywania gruntów pod drogi publiczne w Polsce / The principles of land acquisition for public roads in Poland.....	107
Marian Kachniarz, Kacper Siwek: Wydajność pracy w samorządzie terytorialnym / Labour productivity in local government.....	117
Wojciech Kisiała: Zmiany nierówności poziomu rozwoju gospodarczego powiatów w Polsce – konwergencja czy dywergencja? / Changes in the level of economic inequalities across poviats in Poland – convergence or divergence?.....	127
Dariusz Klimek: Wpływ imigracji zarobkowej na rozwój gospodarczy kraju i regionów / Effect of labor migration on economic development of the country and the regions.....	136
Lidia Kłos: Rzeczowo-ekologiczne efekty realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych / Material and ecological aspects of the implementation of the National Program of the Municipal Wastewater Treatment.....	145
Janusz Kot, Ewa Kraska: Władze lokalne i regionalne jako animator tworzenia, funkcjonowania i rozwoju klastrów (na przykładzie województwa świętokrzyskiego) / Local and regional authorities as facilitators for the formation, operation and development of clusters (with examples from the Świętokrzyskie Province).....	156
Krzysztof Krzyżak: Dysfunkcje w wykonywaniu usług publicznych – przykład budowy i eksploatacji oświetlenia miejsc publicznych / Dysfunctions in the performance of public services – example of building and exploitation of the lighting of public areas.....	167
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Kampinoskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Kampinos National Park.....	179
Alina Kulczyk-Dynowska: Przestrzenne i finansowe aspekty funkcjonowania obszaru chronionego – przykład Wolińskiego Parku Narodowego / Spatial and financial aspects of the activity of protected area on the example of Wolin National Park.....	188
Zbigniew Kuriata: Zarządzanie krajobrazem kulturowym Polanowic, gmina Byczyna – wizja mieszkańców wsi / Cultural landscape management in Polanowice, Byczyna municipality – vision of village residents.....	198
Tadeusz Lasota, Leszek Stanek: Analiza rynku nieruchomości powiatu wrocławskiego na tle studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin / Analysis of the real estate market of the poviats Wrocław on the background of studies of conditions and directions of spatial development of municipalities.....	209
Grażyna Leśniewska: Przemoc ekonomiczna wobec kobiet – przezroczysty problem / Economic violence against women – the transparent problem..	219

Jerzy Ładysz, Magdalena Mayer: Czynniki i przejawy suburbanizacji post-industrialnej w miastach średnich województwa dolnośląskiego na przykładzie Bolesławca i Jeleniej Góry / Factors and consequences of post-industrial suburbanization in towns of Lower Silesia on the example of Bolesławiec and Jelenia Góra.....	226
Urszula Markowska-Przybyła: Determinanty kapitału społecznego w kontekście możliwości oddziaływania władz publicznych / Determinants of social capital in the context of the ability to influence by the public authorities.....	240
Piotr Paczowski: Dialog obywatelski kreatorem rozwoju lokalnego / Civil dialogue as a creator of local development	252
Sławomir Palicki, Paulina Stachowska: Estetyzacja artystyczna w procesach rewitalizacji miast / Artistic aesthetization in urban revitalization processes	264
Zbigniew Piepiora: Przeciwdziałanie skutkom powodzi i susz w województwie lubelskim / The counteraction of floods' and droughts' effects in Lublin voivodeship.....	274
Katarzyna Przybyła: Wpływ Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości na rozwój Jeleniej Góry i powiatu jeleniogórskiego / The impact of the Kamienna Góra Small Enterprise Special Economic Zone on the development of Jelenia Góra and the Jelenia Góra powiat	285
Beata Rosicka: Funkcja turystyczna sudeckich obiektów podziemnych z czasów II wojny światowej / Tourist function of the underground facilities from the word war II in the Sudetes	294
Kacper Siwek: Aglomeracja wałbrzyska w świetle teorii sieci – wybrane zagadnienia / The Wałbrzych agglomeration in the light of network theory – selected issues.....	302
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Poziom rozwoju gospodarki odpadami na obszarach atrakcyjnych turystycznie / The level of waste management development in the touristic areas.....	311
Beata Skubiak, Barbara Kryk: Tworzenie potencjału rozwojowego obszarów problemowych na przykładzie województwa zachodniopomorskiego / Creation of the development potential of problem areas on the example of West Pomeranian voivodeship.....	318
Olimpia Stanaszek: Zagospodarowanie przestrzenne terenów o wysokiej wartości kulturowej – na przykładzie translokacji zabudowy łużyckiej Zagrody Kołodzieja / Land management on the areas of high cultural value – on the example of translocation of Lausitz building “Kołodziej Hut”	329
Marta Szaja: Wpływ wybranych aspektów przestrzennych na rozwój społeczno-gospodarczy samorządów gminnych – na przykładzie gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego / The influence of chosen spa-	

---

tial aspects on socio-economic development of local self-governments – the example of maritime communes of the West Pomeranian voivodeship)	340
Beata Warczewska: Przekształcenia struktury funkcjonalno-przestrzennej miejscowości zlokalizowanych w granicach parku krajobrazowego / Transformation of the functional and spatial structure of villages located in the borders of landscape park	350
Beata Wieteska-Rosiak: Kierunki rozwoju transportu zrównoważonego w miastach w kontekście zmian klimatu / Directions of sustainable transportation development in the context of climate change	362

Wprowadzenie

Artykuły zamieszczone w niniejszym, piętnastym zeszycie „Gospodarki Przestrzennej”, przygotowanym w Katedrze Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, poświęcone są wybranym problemom planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie publikowane teksty odzwierciedlają aktualne problemy badawcze Autorów z rozmaitych dziedzin gospodarki przestrzennej. W zeszycie zaprezentowano wyniki badań naukowych dotyczących takich obszarów gospodarki przestrzennej, jak: kurczące się małe miasta, obszary metropolitalne, efektywność projektów innowacyjnych, turystyka uzdrowskowa, wartość rekreacyjna zbiorników wodnych, wydajność pracy w samorządzie terytorialnym, klastry, potencjał rozwojowy obszarów problemowych, zarządzanie krajobrazem kulturowym na obszarach wiejskich, czynniki i przejawy suburbanizacji postindustrialnej, inwestycje na obszarach oddziaływania dużych miast, funkcja turystyczna obiektów podziemnych, transport zrównoważony w miastach i inne. Treści zawarte w artykułach stanowią osobiste poglądy Autorów na przedstawione w nich problemy. Każdy artykuł podlegał recenzowaniu przez dwóch recenzentów z wiodących ośrodków naukowych w kraju.

Wyrażamy przekonanie, że publikacja ta będzie stanowiła istotny wkład w rozwój gospodarki przestrzennej jako interdyscyplinarnej dziedziny wiedzy, będzie także inspiracją do dalszych badań i analiz porównawczych. Większość artykułów, oprócz wartości czysto naukowej, ma także walor aplikacyjny. Pozwala to z optymizmem spoglądać w przyszłość tej szybko rozwijającej się dziedziny naukowej, jaką jest gospodarka przestrzenna.

W imieniu Komitetu Redakcyjnego

Jacek Potocki, Jerzy Ładysz

Marta Szaja

Uniwersytet Szczeciński
e-mail: marta.szaja@wzieu.pl

**WPLYW WYBRANYCH ASPEKTÓW
PRZESTRZENNYCH NA ROZWÓJ
SPOŁECZNO-GOSPODARCZY SAMORZĄDÓW
GMINNYCH – NA PRZYKŁADZIE
GMIN NADMORSKICH WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

**THE INFLUENCE OF CHOSEN SPATIAL ASPECTS
ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF LOCAL SELF-GOVERNMENTS –
THE EXAMPLE OF MARITIME COMMUNES
OF THE WEST POMERANIAN VOIVODESHIP**

DOI: 10.15611/pn.2016.418.34

JEL Classification: R5, R510, R580

Streszczenie: Celem badawczym pracy jest próba określenia wpływu wybranych elementów polityki przestrzennej na rozwój społeczno-gospodarczy samorządów gminnych. Realizacji wyznaczonego celu posłużyły m.in.: analiza przyjętych wskaźników rozwoju w sferze społeczno-gospodarczej i przestrzennej na przykładzie gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego, a także wyznaczenie za pomocą miary rozwoju Hellwiga miernika syntetycznego w postaci „gminy wzorcowej” w wymiarze przestrzennym i społeczno-gospodarczym. W toku prac badawczych wykorzystano takie metody i techniki eksploracji, jak: analiza *desk research*, krytyczna analiza literatury przedmiotu, metody analizy ekonomicznej, metody wielowymiarowej analizy porównawczej. Uzyskane wyniki nie potwierdziły istotnego znaczenia wybranych komponentów polityki przestrzennej w procesie rozwoju badanych jednostek.

Słowa kluczowe: lokalna polityka przestrzenna, gmina, rozwój społeczno-gospodarczy.

Summary: Local spatial policy includes any policy designed to influence locational and land-use decisions, or the distribution of activities. It provides a framework for consensual spatial development and evaluation of the commune territory. Nevertheless, the example of maritime communes of the West Pomeranian Voivodeship (especially the analysis of chosen socio-economic and spatial development indicators) does not confirm the substantial role of spatial policy in the local socio-economic development process.

Keywords: local spatial policy, commune, socio-economic development.

1. Wstęp

Szeroko rozumiany rozwój stanowi przedmiot zainteresowań badaczy reprezentujących różne dziedziny nauki. Rozpatrywany między innymi z perspektywy przemian zachodzących na terenie jednostki samorządowej pozwala na wyszczególnienie różnych płaszczyzn występowania (np. społecznej, gospodarczej, przestrzennej, kulturowej etc.). Ze względu na ograniczoną objętość pracy szczególną uwagę skoncentrowano na problematyce rozwoju lokalnego w sferze społecznej i gospodarczej w kontekście wpływu wybranych aspektów przestrzennych. Zasadniczym celem pracy jest próba weryfikacji zależności występującej pomiędzy wyszczególnionymi elementami polityki przestrzennej realizowanej w gminach a ich rozwojem w sferze społeczno-gospodarczej. Za podmiot badań obrano gminy nadmorskie województwa zachodniopomorskiego¹.

2. Rozwój społeczno-gospodarczy gminy – istota zagadnienia

Do zasadniczych elementów składowych pojęcia rozwoju lokalnego należy zaliczyć: obszar gminy oraz wszelkie zachodzące na nim zmiany dotyczące lokalnych podmiotów (tj. mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli lokalnej władzy, przedstawicieli związków wyznaniowych, organizacji *non-profit* etc.), zachodzących między nimi relacji, sposobu wymiany informacji, stylu zarządzania gminą, w tym charakteru partycypacji lokalnych struktur społecznych w procesie transformacji lokalnej przestrzeni.

Rozwój społeczny w tym kontekście może być rozumiany jako „zmiana układu stosunków społecznych, struktury społeczeństwa, jego preferencji, społecznych kryteriów i zasad działalności, wzorców zachowań, postaw i świadomości służących doskonaleniu współżycia i współpracy ludzi i odpowiedniemu ich udziałowi w efektach rozwoju gospodarczego” [Marciniak (red.) 2005]. Czynnikiem sprawczym rozwoju społecznego jest rozwój gospodarczy², który „przybiera postać zmian ilościowych, tj. wzrost funkcjonującego kapitału, inwestycji, produkcji, zatrudnienia, dochodów i spożycia, a także zmian jakościowych – konkurencyjność gospodarki i unowocześnienie jej struktury, postęp techniczny i technologiczny (innowacyjność) oraz podniesienie kwalifikacji siły roboczej” [Noworól 2006].

Głównym celem działań (o charakterze społecznym i gospodarczym) podejmowanych na terenie gminy jest wzrost ogólnego dobrobytu mieszkańców, popra-

---

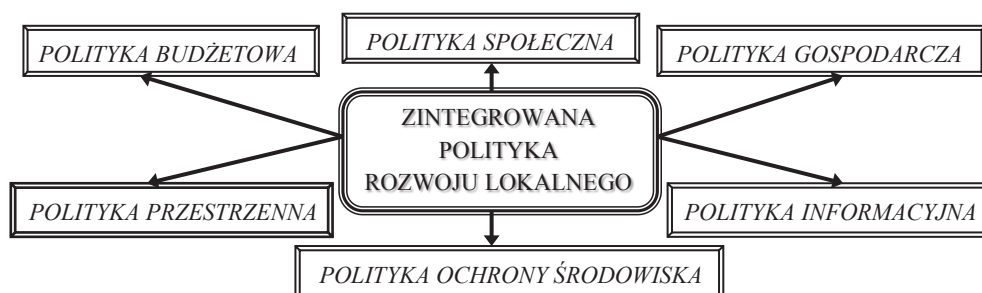
¹ Zaprezentowane wyniki dotyczą 14 gmin nadmorskich – 3 gmin miejskich (Świnoujście, Darłowo i Kołobrzeg), 4 gmin miejsko-wiejskich (Dziwnów, Międzyzdroje, Trzebiatów, Wolin) oraz 7 gmin wiejskich (Będzino, Darłowo, Kołobrzeg, Mielno, Postomino, Rewal, Ustronie Morskie).

² W literaturze przedmiotu termin „rozwój gospodarczy” jest używany zamiennie z terminem „rozwój ekonomiczny”. Podobnie jest w przypadku pojęć: „polityka gospodarcza” i „polityka ekonomiczna” [za: Winiarski (red.) 2004, s. 16].

wa poziomu i jakości ich życia. Jego realizacja następuje przede wszystkim dzięki wyposażeniu lub poprawie istniejących w gminie elementów infrastruktury technicznej i społecznej, rozwojowi budownictwa mieszkaniowego, dbałości o środowisko przyrodnicze, pozyskiwaniu nowych inwestorów, stwarzaniu możliwości do aktywnego współdziałania lokalnej społeczności w procesie przemian zachodzących w samorządzie etc. Właściwe i konsekwentne urzeczywistnianie przyjętych założeń powinno skutkować wzmocnieniem pozycji jednostki terytorialnej [Bański, Czapiewski 2008]. Elementem umożliwiającym osiągnięcie pożądanego stanu jest dobór stosownych instrumentów poszczególnych polityk cząstkowych polityki rozwoju realizowanej na terenie gminy.

3. Znaczenie polityki przestrzennej jako zasadniczego elementu lokalnej polityki rozwoju

Stwarzanie odpowiednich warunków umożliwiających kompleksowy rozwój samorządu gminnego stoi u podstaw działań podejmowanych przez lokalne władze, które zobligowane są w ten sposób do konsekwentnej implementacji przyjętych przez siebie założeń lokalnej polityki rozwoju. Najważniejsze elementy zespolonej polityki rozwoju gminy zaprezentowano na rysunku 1.

Rys. 1. Zasadnicze komponenty polityki rozwoju samorządu gminnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Feltynowski 2009, s. 9].

Polityka przestrzenna, stanowiąc jedną z głównych składowych lokalnej polityki rozwoju, pełni funkcję regulatora w systemie gospodarki przestrzennej i polega na sformułowaniu przez określone podmioty celów i instrumentarium do kształtowania, zagospodarowania i użytkowania gminnej przestrzeni [Miszczuk, Miszczuk, Żuk 2007]. Zasadniczym celem gminnej polityki przestrzennej jest osiągnięcie ładu przestrzennego, postrzeganego jako integralny element procesu zapewniającego możliwość kreowania stabilnego rozwoju jednostki. W sytuacji, gdy dochodzi do coraz silniejszego i zintensyfikowanego przekształcania gminnej przestrzeni, konieczne jest podjęcie przez lokalne władze bardziej stanowczych kroków, w któ-

rych efekcie nastąpi „niwelowanie dysproporcji pomiędzy różnymi układami przestrzenno-społecznymi, zrównoważenie rozwoju struktur przestrzennych, stworzenie układów zapewniających wysoką jakość warunków życia i możliwości efektywnego gospodarowania” [Kołodziejcki 1991].

U podstaw realizacji przyjętych w lokalnej polityce przestrzennej założeń powinny zatem leżeć – uwzględnione w dokumentach planistycznych – kluczowe dla stabilnego rozwoju gminy elementy, tj. istniejące uwarunkowania i potrzeby, których zaspokojenie stanowi niezbędny warunek do osiągnięcia oczekiwanego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Dlatego też, bazując na analizie wybranych parametrów rozwoju lokalnego, starano się zweryfikować zależność między wybranymi elementami lokalnej polityki przestrzennej a rozwojem badanych gmin w sferze społeczno-gospodarczej.

4. Współzależność rozwoju lokalnego i wybranych aspektów gminnej polityki przestrzennej

Warunkiem określenia poziomu rozwoju gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego był staranny dobór odpowiednich cech diagnostycznych (mierników). Dobór właściwych mierników rozwoju lokalnego uwzględniał zakres przestrzenny, czasowy i merytoryczny oraz cel oceny [szerzej: Strahl (red.) 2006, s. 26-27]. Do analizy procesu rozwojowego, zachodzącego w poszczególnych gminach (w obszarze przestrzennym i społeczno-gospodarczym), wykorzystano metody porządkowania liniowego, które pozwoliły na ich uszeregowanie względem każdej z „gmin wzorcowych” w latach 2004-2014.

W pracy dokonano doboru i podziału cech diagnostycznych (zmiennych) na kategorie: przestrzenną oraz społeczno-gospodarczą. Liczbę oraz rodzaj zmiennych (mierników) dobrano po zapoznaniu się z wynikami badań nad efektywnością metod konstrukcji mierników³. Przyjmując, że każda z cech diagnostycznych (zmiennych) ma jednakowy wpływ na rozwój, zaproponowano 23 mierniki, których zadaniem było dostarczenie, w sposób zrozumiały i niebudzący wątpliwości, informacji o skali, problemach i kierunkach przemian w sferze lokalnej⁴.

W kolejnym etapie prac badawczych (na zgromadzonych zmiennych wyjściowych) przeprowadzono procedurę normalizacji, która pozwoliła na wyznaczenie miernika syntetycznego („gminy wzorcowej”). Zgromadzone zmienne wyjściowe

³ W pracy cechami diagnostycznymi (zmiennymi) określa się przyjęte wskaźniki (miary) rozwoju lokalnego. Stymulatory oznaczono jako „S”; to zmienne, których rosnące wartości świadczą o wzroście poziomu badanego zjawiska [szerzej: Kunasz 2006, s. 131-139].

⁴ W pracy przyjęto, że wszystkie zmienne posiadają jednakową wagę i znaczenie dla przedmiotu badań. Wskaźniki rozwoju obliczono, wykorzystując dane wtórne z Banku Danych Lokalnych GUS (<http://stat.gov.pl>), a także dane ze sprawozdań Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie z wykonania planu wydatków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego (<http://www.szczecin.rio.gov.pl>).

Tabela 1. Wskaźniki rozwoju lokalnego przyjęte do analizy

	ANALIZOWANE WSKAŹNIKI	Rodzaj
ASPEKT PRZESTRZENNY	Xp1 – Stopień pokrycia obszaru gminy dokumentami planistycznymi (w %)	S
	Xp2 – Udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w ogóle wydatków (Dział 900)	S
	Xp3 – Udział wydatków na gospodarkę mieszkaniową w ogóle wydatków (wydatki ponoszone na zakłady gospodarki mieszkaniowej oraz wydatki na gospodarkę gruntami i nieruchomościami)	S
	Xp4 – Liczba nowych mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 osób faktycznie zamieszkałych	S
	Xp5 – Udział powierzchni gminnego zasobu nieruchomości w powierzchni gminy ogółem	S
	Xp6 – Ludność korzystająca z instalacji wodociągowej (w % ogółu ludności)	S
	Xp7 – Ludność korzystająca z instalacji kanalizacyjnej (w % ogółu ludności)	S
	Xp8 – Lesistość gminy (w %) (udział lasów ogółem w całkowitej powierzchni gminy)	S
	Xp9 – Udział obszarów chronionych w całkowitej powierzchni gminy	S
ASPEKT SPOŁECZNO-GOSPODARCZY	X1 – Gęstość zaludnienia na 1 km ²	S
	X2 – Przyrost naturalny na 1000 osób faktycznie zamieszkałych	S
	X3 – Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym	S
	X4 – Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 osób faktycznie zamieszkałych	S
	X5 – Udział wydatków na opiekę społeczną w wydatkach ogółem (Dział 852 i 853)	S
	X6 – Udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem (Dział 801)	S
	X7 – Udział wydatków na ochronę zdrowia w ogóle wydatków (Dział 851)	S
	X8 – Udział pracujących w liczbie osób w wieku produkcyjnym	S
	X9 – Dochody własne gminy (w tys. zł) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	S
	X10 – Wydatki ogółem gminy (w tys. zł) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	S
	X11 – Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych w ogóle wydatków budżetu gminy	S
	X12 – Udział wydatków na transport i łączność w ogóle wydatków (Dział 600)	S
	X13 – Jednostki wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób faktycznie zamieszkałych	S
	X14 – Udział podmiotów sektora prywatnego w stosunku do ogółu podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON	S

* S – stymulanta.

Źródło: opracowanie własne.

(wskaźniki rozwoju) były bowiem wyrażone w różnych jednostkach miary, miały również różne obszary zmienności, nie było zatem możliwe bezpośrednie wykonywanie na nich operacji arytmetycznych ani też ich porównywanie. Przeprowadzenie

operacji normalizacji zmiennych zapewniło eliminację wymienionych ograniczeń formalnych i trudności interpretacyjnych [Borys 1978]. Zastosowano w tym celu procedurę standaryzacji, unitaryzacji i przekształceń ilorazowych [Pluta 1986; Bąk 1999; Bijak, Smętek 2002].

Miernik syntetyczny wyznaczono za pomocą miary rozwoju Hellwiga, zakładając, że „gmina wzorcowa” reprezentuje najlepsze (maksymalne) wartości każdej zmiennej: $z_0 = [z_{01} + z_{02} \dots z_{0j} \dots z_{0m}]$, gdzie:

$$z_{0j} = \begin{cases} \max. z_{ij}, & \text{gdy zmienna } Z_j \text{ jest stymulantą} \\ \min. z_{ij}, & \text{gdy zmienna } Z_j \text{ jest destymulantą} \end{cases}$$

Do wyznaczenia odległości poszczególnych gmin nadmorskich od „gminy wzorcowej” (d_{i0}), a następnie ustalenia ich hierarchii wykorzystano metodę wzorca opartą na odległości euklidesowej. Wchodzi ona w skład metod porządkowania liniowego i jest zdefiniowana w następujący sposób [Pociecha i in. 1988]:

$$d_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{0j})^2} \quad (i = 1, 2, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, k),$$

gdzie:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j} \quad (i = 1, 2, 3, \dots, m; \quad j = 1, 2, 3, \dots, k)$$

$$\bar{x}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m x_{ij}$$

$$S_j = \left[\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2 \right]$$

d_{i0} – odległość i -tej gminy od „gminy wzorcowej”,

m – liczba obiektów (gmin nadmorskich),

k – liczba cech diagnostycznych (mierników rozwoju),

z_{ij} – standaryzowana wartość j -tej zmiennej w i -tej jednostce,

x_{ij} – wartość j -tej zmiennej w i -tej jednostce,

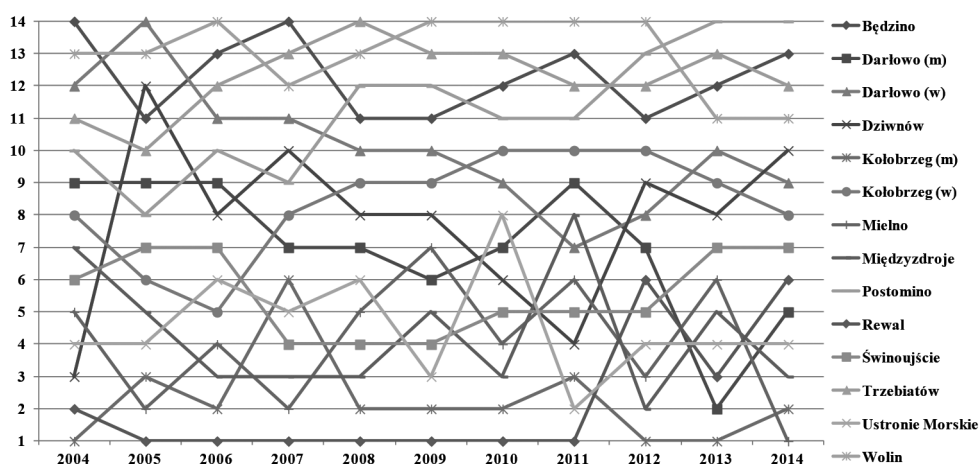
$\bar{x}_j$ – średnia arytmetyczna j -tej zmiennej,

S_j – odchylenie standardowe j -tej zmiennej.

Badane gminy uporządkowano od „najlepszej” do „najgorszej” zgodnie z zasadą: im większe różnice od „wzorca”, tym rozwój gminy w danym aspekcie jest słabszy. Na rysunkach 2 i 3 zilustrowano w sposób graficzny odległości badanych

gmin od „wzorca” odpowiednio: w aspekcie przestrzennym i społeczno-gospodarczym w latach 2004-2014.

Klasyfikacja zaprezentowana na rysunku 2 pozwala skonstatować, że najbardziej zbliżone do „gminy wzorcowej” wartości zmiennych diagnostycznych prezentowała w analizowanym okresie gmina Rewal, która w latach 2005-2011 zajmowała pierwszą pozycję w rankingu, następnie miasto Kołobrzeg, które na przestrzeni jedenastu lat trzykrotnie uplasowało się na pierwszym (rok 2004, 2012-2013) i pięciokrotnie na drugim miejscu (rok 2006, 2008-2010 i 2014), oraz gmina Międzyzdroje, która w latach 2006-2008, 2010 i 2014 zajmowała trzecią pozycję w hierarchii gmin nadmorskich. Z kolei najsłabszym, spośród badanych gmin, poziomem rozwoju w sferze przestrzennej odznaczały się w analizowanym okresie gminy: Wolin, Trzebiatów, Będzino i Postomino.

* (m) – gmina miejska, (w) – gmina wiejska

Rys. 2. Hierarchia gmin nadmorskich pod względem poziomu rozwoju przestrzennego

Źródło: opracowanie własne.

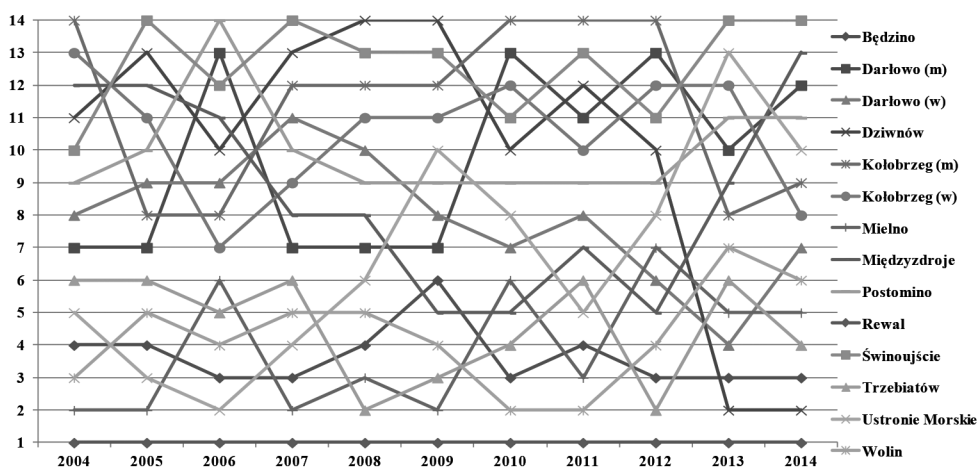
Przyczyną utraty przez gminę Rewal pierwszej pozycji w rankingu w 2012 r. można upatrywać między innymi w znaczącym ograniczeniu udziału wydatków na gospodarkę mieszkaniową w gminie, co miało niewątpliwie swoje przełożenie na liczbę mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Istotny wpływ na ten fakt mógł mieć także wzrost liczby mieszkań oddanych w tym samym roku do użytkowania w pozostałych gminach uwzględnionych w badaniu.

Najwyższy – spośród gmin miejskich – poziom rozwoju w aspekcie przestrzennym prezentowało w analizowanym okresie miasto Kołobrzeg. Względna stabilność pozycji rankingowej wynikała ze stosunkowo wysokich wartości wskaźników osiągniętych przez jednostkę. Wzrost pozycji w klasyfikacji gmin nadmorskich w 2006,

2008 i 2012 roku tłumaczyć można między innymi wzrostem stopnia pokrycia obszaru gminy dokumentami planistycznymi, a także znaczącym wzrostem wydatków na gospodarkę mieszkaniową.

Z kolei gmina Międzyzdroje po uzyskaniu w 2006 r. najbardziej (spośród gmin miejsko-wiejskich) zbliżonych do „wzorca” wartości parametrów zajęła trzecie miejsce w klasyfikacji gmin nadmorskich. Wzrost z siódmej pozycji w 2004 r. należy identyfikować przede wszystkim ze stałym wzrostem udziału wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska, a także z istotnym wzrostem liczby mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Na dominację gminy Rewal wśród badanych jednostek wskazywał również rozkład gmin nadmorskich określający ich odległość od „wzorca” pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. W tym aspekcie na drugiej pozycji czterokrotnie plasowała się gmina Mielno (lata 2004-2005, 2007 i 2009). Z kolei trzecią lokatę aż sześciokrotnie zajmowała gmina Będzino (lata 2006-2007, 2010, 2012-2014). Najślabszym natomiast poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego (w oparciu o przyjęte wskaźniki) odznaczały się: Świnoujście, miasto Kołobrzeg i gmina wiejska Kołobrzeg.

* (m) – gmina miejska, (w) – gmina wiejska.

Rys. 3. Hierarchia gmin nadmorskich pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego

Źródło: opracowanie własne.

Uzasadnienia otrzymanych wyników można upatrywać między innymi w dodatniej w tym czasie (w trzech gminach najbliższych „wzorca”) wartości wskaźnika przyrostu naturalnego, stosunkowo wysokiej średniej wielkości udziału wydatków na oświatę i wychowanie, jednej z wyższych wartości wskaźnika udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle mieszkańców, zauważalnego (szczególnie

pod koniec analizowanego okresu) dodatniego salda migracji na pobyt stały, a także w wielkości i strukturze wydatków budżetowych. Szczególnie wyraźnie widoczny był w analizowanym okresie sukcesywny wzrost zarówno poziomu wydatków ogółem w przeliczeniu na mieszkańca, jak i wysokości udziału wydatków majątkowych inwestycyjnych w ogóle wydatków dokonywanych w gminie Rewal.

Można domniemywać, że wskaźniki opisujące finansowe aspekty funkcjonowania samorządów w znaczącym stopniu determinowały odległość gminy Rewal od „wzorca” i przyczyniły się do zajęcia przez tę gminę pierwszej pozycji w rankingu gmin analizowanych pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2004-2014.

5. Zakończenie

Uzyskane wyniki nie potwierdziły istotnego wpływu wybranych aspektów polityki przestrzennej na rozwój badanych samorządów w sferze społeczno-gospodarczej. Gmina Rewal, z uwagi na swą dominującą pozycję w klasyfikacji (pod względem zarówno rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i przestrzennego), zdawała się stanowić wyjątek w tej materii. Jednakże analiza szerszego spektrum parametrów (dotyczących głównie polityki budżetowej gminy) oraz treści wniosków pokontrolnych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Szczecinie pozwoliła wnioskować, że ekstensywna polityka wydatkowa prowadzona przez gminę Rewal (również w okresie przyjętym do analizy) w znaczącym stopniu determinowała wartości przyjętych zmiennych.

Mając na uwadze powyższe argumenty oraz prowadzone w przyszłości badania, do weryfikacji współzależności gminnej polityki przestrzennej i społeczno-gospodarczej należy przyjąć znacznie szerszy wachlarz cech diagnostycznych.

Literatura

- Bański J., Czapiewski K.L., 2008, *Ekspertyza. Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, <http://www.igipz.pan.pl/zpz/zbtow/identyfikacja/ekspertyza.pdf> (20.08.2015).
- Bąk A., 1999, *Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy porównawczej w analizie finansowej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 811.
- Bijak W., Smętek M., 2002, *Metody wielowymiarowej analizy porównawczej w systemie wczesnego ostrzegania PUNU*, [w:] Jajuga K., Ronka-Chmielowiec W. (red.), *Inwestycje finansowe i ubezpieczenia – tendencje światowe a polski rynek*, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Borys T., 1978, *Metody normowania cech w statystycznych badaniach porównawczych*, „Przegląd Statystyczny” nr 2.
- Feltynowski M., 2009, *Polityka przestrzenna obszarów wiejskich. W kierunku wielofunkcyjnego rozwoju*, CeDeWu, Warszawa.
- Imiloczyk B. (red.), 2006, *ABC Samorządu Terytorialnego. Poradnik nie tylko dla radnych*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa.

- Kołodziejcki J., 1991, *O przyszły kształt polskiej przestrzeni*, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Kunasz M., 2006, *Przykład zastosowania metod WAP do analizy procesów gospodarowania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwie*, [w:] Kopycińska D. (red.), *Kapitał ludzki w gospodarce opartej na wiedzy*, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Marciniak S. (red.), 2005, *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Miszczuk A., Miszczuk M., Żuk K., 2007, *Gospodarka samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Noworól A., 2006, *ABC samorządu terytorialnego*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa.
- Pluta W., 1986, *Wielowymiarowa analiza porównawcza w modelowaniu ekonometrycznym*, Wyd. PEN, Warszawa.
- Pociecha J., Podolec B., Sokołowski A., Zajac K., 1988, *Metody taksonomiczne w badaniach społeczno-ekonomicznych*, PWN, Warszawa.
- Strahl D. (red.), 2006, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Winiarski B. (red.), 2004, *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.